

erit; qui si mens non sit, nec motionibus corporalis debilitetur, aut obruatur, & possit ex se moveri, & motus etiam contrarios producere, quid tandem erit, ex quo negemus, cupiditatem, & delectationem terrenam reflexione, & consideratione, et motus contrarios inducendo augeri, et debilitari non posse? Quod si animi vis post peccatum quidem imminuta fuerit, non tamen extincta, si ipsius adhuc natura perseveret, et possit ex se et nullo cogente moveri, et contrarios etiam motus inducere; quid minus probari poterit, quam hominem omni vi, et efficacitate privari, et brutis animantibus quam simillimum cæco quodam impetu, et cupiditatibus corporeis hac illac necessariò circumferri, nisi illæ quidem intensiori divinæ gratiæ vi vinciantur, et superentur? Quod quidem si ponatur, et quoquo modo probetur, jam de tota hominis libertate actum, et concludatur erit, . Met. lib. 3, cap. 6.

ARGUMENTA CONTRA LIBERTATEM.

506 Argum. 1. Sensus intimus ille, quo libertatem probavimus, nos decipere potest: ergo hoc testimonio libertas indifferentiæ non probatur. Ant. prob. Animam toto corpore diffusam sensus intimi testimonio multi comprobant, quod purum putum præjudicium fuit: idem igitur de libertate dicendum. R. neg. ant. & conc. ant. prob. neg. cons. In casu in exemplum adducto, sensus intimus solum distabat, e quacumque parte corporis sensationes in animam oriri posse, corporis sensationibus respondentes (344, & seq.); ceterum animam inibi existere, ubi sensationes originem trahunt, eo jure deducebatur, quo in extrema parte baculi, qua pavementum resistens sentimus, residentem affirmaremus. Nostræ verò libertatis ita conscius sumus, ut, si hæc intima conscientia in errorem induceret, scepticos nos esse oportere, dicendum sit.

507 Dices tamen: Plures, ut Hobbesius, Collinius, Helvetius, Mirabodius &c. contra hanc perspicuitatem animi obfirmarunt, libertatem negantes; eo quod sola libertas a coactione satis sit ad hunc sensum intimum percipiendum. Quod lapidis exemplo probant, cui si adjungeretur ratio ex alto decedenti, se liberum in descensu existimaret, eo quod gravitate propellente spontè descendat: Idem ergo in casu nostro affirmemus, oportet. R. neg. ant. cum probat. adjuncta. Sanè dum quis ex alto præceps agitur, sentit se, & agere juxta inclinationem materiæ gravitantis, & simul impedire se hunc motum non posse: contra ac in quolibet motu libero sentimus, & nos agere, & majore vi, aut minore, aut tan-

dem

dem a motu imprimendo desistere posse. Hoc adeò verum est, ut in actibus spontaneis, quibus necessariò agimus nulla coactione optimè discernamus, & agere, & liberè non agere. Sic percipimus ferti necessariò simul, ac libentissimè in beatitudinem; quin illam odisse unquam valeamus.

508 Inst. Intimus ille sensus, a quo argumentum ducimus pro libertate, est vel perceptionum, vel judiciorum, vel actuum voluntatis; at perceptiones necessariæ sunt, judicia itidem, quippè a potentia necessariò agente profecta, ut est intellectus; ac posito judicio pratico agendi, voluntatis determinatio necessariò sequitur: ergo evanuit conscientiæ testimonium, in quo maximè exultant libertatis assertores. R. neg. omnes partes in disjunctione contentas: omnia enim, quæ congerit Collinius universaliter asserta falsa sunt. Nam 1. perceptiones impedire plerumque possumus, ex. gr. oculos declinando, incurrentia objecta vitando &c. excitatos etiam sopire integrum sæpè nobis est, ideas alias inducendo, mentem alio declinando, motiva contraria proponendo, quæ impressionem falsam retundant. 2. Etiam si judicia libera non sint, convenientia inter subjectum, & prædicatum percepta; discussionem tamen hujus convenientiæ animus suspendere sæpè valet; multoque magis ratiociniū integram deductionem persequi, liberum animæ est, alio mentem divertendo, quin examini præmissarum insistat. 3. De judicio pratico, etiam si verum esset, quod assertur, ac jam supra (472) improbavimus, illo semel concepto, voluntatis determinationem necessariò consequi; quam integrum sit animo, tale judicium suspendere (ibid.), necessitas non est antecedens, sed a voluntate proficiscitur.

509 Arg. 2. Humana libertas cum præscientia, ac decretis Dei conciliari non potest. Prob. Quæ a libertate pendent, contingentia sunt, ac possunt non esse pro libito voluntatis: enimverò quæ Deus præscivit, ac decrevit, necessariò eveniunt: ergo pugnant libertas, ac præscientia Dei. Hoc argumentum gravem illum, & cordatum philosophum M. Tullium inversum egit pro libertate pugnantem, ne præscientiam futurorum concederet; ut videre licet in lib. de fato. R. neg. assumptum, ac minorem prob. dist. quæ Deus præscivit, ac decrevit, necessariò eveniunt necessitate antecedente (de contingentibus loquor), neg. min. necessitate consequente, & hypothetica (116), conc. min. Mirum videri posset, in re tam plana clarissimam Tulli mentem cæcutiisse, nisi animus ad id adverteremus, nobis hæc videri perspicua, quia fidei lumine collustramur. Certum est, idèd Deum prævidere ab æternitate hanc meam lucubrationem, quia li-

be-

berè me determinaturus eram ad scribendum; quod de omnibus actibus liberis creaturarum dicendum est, quos Deus nec prævidit, nec decrevit, nisi voluntatis exercitio præviso; quod scientiam conditionatorum vocant theologo; quibus relinquimus has difficultates extricare, quæ a concordia libertatis cum decretis Dei, ac divinæ gratiæ auxiliis proficiuntur.

Quod ad actus naturales liberos attinet, certum est, præscientiam Dei hujus scriptionis minimè lædere meam libertatem; quemadmodum eandem non destrui ab his, qui me scribentem vident, perspicuum est. Nec enim me determinat ad scribendum, aut impedit meam determinationem, quod alius me scribentem intrinsecus, aut ex circumstantiis etiam prævideat, me hodie scripturum. Decretum autem Dei hæc illis actionibus naturalibus decernens, præscientiam Dei consequitur, sine qua illud non concipitur, eo quod Deus velit juxta indolem causæ liberæ res procedere. Neque dixeris, hujusmodi inspectionem voluntatis creatæ dominium illud in res creatas convellere, quo Deus omnia sibi subjicit, & quæcumque vult, facit. Sicut enim dominium illud supremum non extenditur ad id, quod pugnantia involvit, ex g. materiam cogitantem, aut spiritum materialem, creare; sic Deus quum actus voluntatis liberos decernit, eo modo illos prædefinit, qui causæ liberæ est propius, ac essentialiter in notione libertatis includitur. Sic etiam volens homines generatione propagari, masculum, & fœminam creare debuit; quin hæc necessitas dominium in res creatas convellat.

En magni theologo, ac metaphysici testimonia, Thomæ Aquinatis inquam, qui subtilitate mirabili hæc discutit, nec nisi modos explicandi recentius inductos in eo desideres. Lib. 1 contra Gent. cap. 3., Causa propria essendi simpliciter est agens primum, & universale, quod Deus est: alia verò agentia non sunt causa essendi simpliciter, sed causa essendi hoc, & in Mag. quæstion. 1, art. 1, dist. 39., Ipsa potentia voluntatis, quantum in se est, indifferens est ad plura; sed quod determinare exeat in hunc actum, vel illum, non est ab alio determinante, sed ab ipsa voluntate, & quæst. 6, de Malo., Illa causa, quæ facit voluntatem aliquid velle, non oportet, quod ex necessitate id faciat, quia potest per ipsam voluntatem impedimentum præstari, & quæst. 3, art. 2., Quum Deus sit principium motionis omnium, quædam sic moventur ab ipso, quod etiam se ipsa moveant; sicut quæ habent liberum arbitrium; quæ si fuerint in debita dispositione, & ordine debito ad recipiendam motionem; qua moventur a Deo, sequuntur bonæ actiones... Si autem deficiant

a debito ordine, sequetur actio inordinata,,. Sed hæc hætenus.

510 Inst. Scientia Dei hujus scriptionis ab æternitate existit; at hic actus nunc exercetur: ergo non potest scientiam præcedere; præcederet autem, si ab eo penderet decretum Dei a prævisione directum, ut hæc suo tempore existat scriptio. R. dist. maj. ab æternitate existit objectum suum representans, conc. maj. sine ullo objecto, neg. & dist. min. actus scribendi nunc exercetur, hujus tamen scriptionis representatio in mente divina ab æternitate existebat, conc. min. nunc exercetur, quin in mente Dei objectivè existeret, neg. Sic, ut exemplo captivi nostro accommodato utar, dum solem video remotissimum, in mente mea ejus representatio extat; quin opus sit, ut sol in cerebro meo splendeat, aut ego in sole ipso existam. Deindè si objectum est meæ visionis, natura (144) saltem illam præcedere debet, ab illo enim hæc quodammodo pendet, ut sit. Hæc suo modo applica ad existentiam futurorum in æternitate.

511 Schol. Ut hæc clarius percipiantur, a theologis quasdam scientiæ divinæ notiones mutuabimus; quæ & metaphysicam etiam contingunt, prout actus naturales liberos spectant. Objectum divinæ scientiæ triplicis generis distinguitur: nam vel res necessariæ sunt; ut possibilis, essentia rerum, ac maximè omnium essentia ipsa divina, atque attributa. Scientiam hæc comprehendentem *simplicis intelligentiæ* vocant: aliæ sunt contingentes, quæ nimirum aliquo tempore exituræ sunt, ut res omnes ab initio creationis in æternitatem subsecuturæ; cognitio Dei hæc omnia ab æternitate intuentis *scientia visionis* nuncupatur: demum plura sunt, quæ etiamsi existentiam non habebunt, possent tamen, aliqua conditione posita, existere: qui casus contingentia illa etiam comprehendit, quæ objectum scientiæ visionis sunt, antequam eorum existentia a Deo decerneretur; *scientiamque conditionatorum* appellant. Nomen invisum hic taceo, Palæstionis illius Plautini consilio obtemperans:

*Ne tu, si te Dii amant, linguam comprimes
Posthac: etiam illud, quod scias, nesciveris;
Nec videris, quod videris.*

Conditionatorum scientiam existere in Deo, res est manifestissima, non ab Scripturæ testimoniis tantum, in qua pœnitentia Tyri, & Sidonis conditionatè exitura, Syriæ eversio a Joas, si baculo pluries, quam tribus vicibus, terram percussisset &c. prædicatur; verum etiam ratione naturali, qua sapientissimo Deo impium esset denegare, quod

quod homines etiam conjecturis aliquando assequi possunt; quid nimirum sub tali hypothesi contingeret, his positis, quæ ad ejus existentiam conducerent.

Et quidem etiam in rebus futuris, si eo in statu concipiuntur, qui decretum Dei de ejus futura existentia præcessit; nec enim necessariò extitura erant, si contingentes illæ fuerunt; conditionatorum scientia admittenda videtur. Nam quum necessaria non sint, ad illam simpliciter intelligentiæ pertinere non possunt; minus autem ad visionis scientiam, quæ, contingentibus nondum decretis, illa ut absolute futura respicere non poterat. Quin ergo, de nomine laboremus, Deum contingentia in statu conditionato cognovisse, sive futura illa essent, sive nunquam extitura, nisi in ideali, ut ita dicam, statu fateamur, oportet.

512 Dices. Stante scientia Dei de futura hac scriptio-
ne, non possum omittere actum scribendi: ergo liber non sum. Prob. ant. si possem omittere, possem falsam reddere Dei scientiam: hoc impium est dicere: ergo alterum verum est. Prob. maj. Si omitterem hanc scripturam, Deo præsciente, scientiam falsam redderem: ergo si possum omittere, possum falsam reddere. R. dist. ant. non possum omittere facultate antecedente, neg. ant. facultate consequente, & hypothetica, conc. ant. Sic etiam dum jam scribo, possum quidem cessare ab scriptio-
ne; ea tamen, quæ jam exercentur, infecta ne sint, integrum mihi amplius non est. Alii sic etiam distinguunt; non possum omittere in sensu composito scribendi, conc. in sensu diviso, neg. verba diversa sunt, idem tamen sensus inest. Ad prob. maj. eadem est distinctio adhibenda. Si possem omittere in sensu composito scientiæ Dei, possem falsam reddere, conc. maj. in sensu diviso, neg. quod ad alteram probationem extendendum est. Sic dum me vides scribentem, fieri non potest, quin scribam, et hic sensus est compositus; mihi tamen integrum fuit non scribere; quod sensum divisum indicat.

513 Argum. 3. Assignari non potest momentum, in quo libertas humana incipiat: nam infantes liberi non sunt; parum ab infantibus puerorum agendi modus distat; adolescentesne, aut viri uno instanti libertatem acquirunt? libertas ergo commentum est philosophicum. R. Collinium parum se ipsum introspexisse, quum hoc proposuit argumentum. Neg. igitur ant. ad cujus prob. resp. libertatis gradus per incrementa augeri eo modo, quo ratio in homine paulatim perficitur. Deducet ne Collinius, rationis expertem esse hominem, si mutatis verbis contra rationem argumentum proponatur? quod igitur ipsum de

ratione respondeat, et nos ad libertatem transferemus. Nimirum primæ perceptiones infantium quasi semen rationis sunt, se primum explicantis, quin adhuc ratio dici possit; paulatim vero novis accessionibus perceptionum, ac explanatione organorum facultas intelligendi augmenta capit, donec ratio integrum vigorem acquirat, quem in adultis conspiciamus. Hoc in plantis, hoc in brutis animalibus fieri videmus; natura videlicet per gradus opus suum perficiente.

514 Arg. 4. Libertas humana pura esset imperfectio, ac malum Deo indignum, quod scilicet tale hominibus donum conferret: ergo melius de Deo sentiunt, qui libertatem negant. Prob. ant. ideo in Beatis libertatem negamus, quia cum illo beatitudinis statu facultas hæc minime congruit: enimverò hoc indigitat, esse imperfectio-
nem ac purum malum: ergo. R. neg. ant. & min. prob. Libertas est perfectio, si in suo conceptu abstracto consideretur, præscindendo ab hominis abusu, libertatem in malum detorquentis. Sanè si duos homines concipiamus, unum invincibili quædam necessitate bonum facientem; alterum liberè idem operantem; quis demum horum perfectior tibi videtur? atqui hic est casus conditionis humane, prout e manibus Conditoris sui exivit: nam abusus libertatis ab imperfectio-
ne sua est, quin Deo adscribi possit. Ceterum etiamsi concederemus, libertatem puram imperfectio-
nem esse; restens deduceretur eandem non existare? opus esset prius, Deum ad optimum producendum teneri, demonstrare, ut consequutio rectè procederet.

515 Inst. Angeli perfectiores sunt homine, quia libertate ad malum carent: ergo perfectior esset homo sine libertate. Idem argumentum in horologio instauratur, quod eo perfectius est, quo minus aberrare potest: censereturque numeris omnibus absolutum, si nunquam a motu æquabili descisceret. R. Posse totum argumentum concedi, quin hilum conclusio nostra labefactetur, ut modò ostensum est. Deindè dist. ant. perfectiores sunt homine ex hoc tantum capite, quod libertate careant, neg. ant. tum enim omnes spiritus æqualis perfectionis existerent, quod falsum est: ex aliis perfectionibus longè humanam superantibus, conc. Ad exemplum horologii ajo, illius perfectionem ab æquabili motu, motum temporis artificialis designante, repeti; eoque perfectius erit, quo magis ad id præstandum aptum sit. Perfectio hominis in eo sita est, ut ad finem suum tendat meritis ab exercitio virtutum comparatis; quod sine libertate in bonum ac malum nec esse, nec concipi potest.

516 Arg. 5. Etiamè necessariò ageret homo, adhortatio.

tiones, præcepta, oburgationes, supplicia, præmia adhiberentur justè, ut imaginatio ab his tamquam sufficientibus motivis agatur, bono alliciente, aut pœna retrahente; ut in brutis hujusmodi *mechanismo*, ut ajunt, uti consuevimus, quin crudelitatis arguantur: ergo hæc pro libertate probatio infirma est. R. neg. ant. ac deductam ab analogia brutorum probationem. Si adhuc moralitatis idea aliqua superest humano generi, justitia *vindicativa*, ac *remunerativa* agnoscenda est, quæ & pœnas decernit præteritis actionibus, ac præmia proponit, ac distribuit pro benefactis. Sensu tamen communi destitui hominum genus, oportet, si & suppliciis in actiones necessarias animadvertat, aut remuneret, quæ ab automatis profecta sunt. Egregiam verò justitiam remunerativam, aut vindicativam te exercere dices, quum aut frustulo prædæ ca num solertiam remuneras, aut baculo ob ignaviam in eundem animadvertis!

517 Dices. Cælitæ laude digni censentur, etiamsi amor ille, quo in Deum feruntur, necessarius sit: ergo etiam homo & laudem, & præmium obtineret ob benefacta, quæ necessariò faceret. R. dist. ant. Cælitæ laude digni censentur ratione *objecti*, conc. ant. ratione *meriti*, neg. Idem de actionibus necessariis tam honestis, quam pravis dicendum foret, homine libertate destituto: objectum laudabile, aut turpe esse; homines verò nec laude, nec vituperio dignos fore ob virtutes, aut scelera patrata.

518 Argum. 6. Voluntates nostræ pendent ab inclinationibus, & declinationibus: hæc autem ab impressionibus; ergo sunt, ut impressiones. Pendent autem necessariò impressiones ab objectorum externorum actionibus, corporis constitutione, ac organorum temperie, animique præsentis statu: omnia autem hæc necessaria sunt: ergo & quæ ab his consequuntur voluntates, seu *volitiones*. R. ad argumentum, in quo nimium exultant necessitatis assertores, dist. maj. voluntates nostræ pendent necessariò ab inclinationibus, & declinationibus, neg. pendent tamquam motivis nullam necessitatem inducentibus, conc. maj. Ne eadem repetamus, relege dicta art. 472, & 476. Quid verò intelligant nomine inclinationum, aut declinationum, deberent prius nobis exponere: nam appetitiones, aut aversiones, quæ pronum est judicare, ipsos his verbis indicare, certum quidem est, voluntatem movere, minimè tamen ab his necessariò agi, ut ex argumentis in probationibus adductis ostensum est. Perceptiones verò judicio etiam præctico comprehenso (472), minimè voluntates determinare, ex art. citatis apparet.

519 Argum. 7. Nihil est sibi ipsi causa, ut sit: ergo pari ratione nihil est sibi ipsi causa, ut moveatur. Vo-

Voluntas ergo non movet se ipsam; sed necesse est, quod ab aliquo moveatur, quia incipit agere post, quum prius non ageret, et omne tale aliquo modo movetur... sed quod ab alio movetur, necessitatem ab alio patitur: ergo voluntas necessariò vult. ,, Hoc argumentum, quod Hobbesius proponit, nos verbis D. Thomæ illud exposuimus, ac ejusdem verbis solvemus. ,, Deus quum omnia moveat secundum rationem mobilium... etiam voluntatem movet secundum ejus conditionem, non ut ex necessitate, sed ut indeterminatè se habentem ad multa. ,, Quæst. 6. de Malo art. uni. Inibi etiam aliud argumentum ab eodem Hobbesio et Collinio propositum solvit S. Doctor: adèd antiqua illa sunt, quæ a recentioribus libertinis veluti nova cuduntur. Est autem hujusmodi:

520 Argum. 8. ,, Si voluntas aliquid determinatè vult, oportebit, quod sit aliqua causa, quæ faciat ipsam velle: causa autem posita, necesse est, effectum poni... quia si causa posita adhuc est possibile, effectum non poni, indigebit alio reducende de potentia in actum, & sic prima non erit sufficiens causa: ergo voluntas ex necessitate movetur. ,, Resp. S. Doctor. ,, Dicendum, quod non omnis causa ex necessitate inducit effectum, etiamsi sit causa sufficiens, eo quod causa potest impediri, ne quandoque effectum suum consequatur; sicut causæ naturales, quæ non ex necessitate producant suos effectus, sed ut in pluribus, quia in paucioribus impediuntur. Sic ergo illa causa, quæ facit voluntatem aliquid velle, non oportet, quod ex necessitate hoc faciat, quia potest per ipsam voluntatem impedimentum præstari, vel removendo talem considerationem, quæ inducit eam ad volendum, vel considerando oppositum. ,, Hoc etiam argum. idèd verbis S. Doctoris proposui, ut ea, quæ art. 505. dixi, ipsius auctoritate firmentur: manifestum enim est, præmotionem a voluntate impediri posse, ab ipso hic doceri. Obiter etiam notanda est *Ratio sufficiens* leibnitiana in S. Doct. verbis. Sed hæc hæctenus.

CAPUT NONUM.

De mentis humanæ Natura, & Origine.

§. I.

An humanus animus sit incorporeus.

521 **U**t brevius, ac dilucidius rem conficiamus, notionem materiæ, ac spiritus primùm stabilire oportet, ut ex idearum diversitate, objectorum distinctio luculenter